

Cercetările arheologice au fost realizate cu ocazia săpăturilor de salvare Transgaz, între satele Medieșu Aurit și Potău, zonă în care ductul conductei de gaz Medieșu Aurit - Păulian străbate zona la cca. 150-250 m de terasa mijlocie a Someșului¹, în punctul *Togul lui Schweitzer*.

Prezentarea complexelor

Au fost identificate complexe aparținând epocii neolitice, epocii bronzului, epocii romane, însă în paginile următoare ne vom rezuma doar la complexele de epocă neolică.

Complex 5. Platformă de chirpici (8,20 x 5,40 m.), orientată pe direcția N - S. În cea mai mare parte a suprafeței platformei, sub dărămăturile de chirpici, a existat pietriș de râu, care pe locuri lăua forma unui strat subțire, el fiind folosit probabil la podirea locuințelor. Din păcate reconstituirea locuinței este destul de dificilă deoarece gropi de stâlpi au fost descoperite doar pe latura estică a locuinței. Fiecare dintre cele șapte gropi de stâlpi, aveau diametrul de 0,35-0,40 m. Pe o linie erau poziționate cinci dintre ele, iar judecând și după faptul că ele se aflau la marginea dărămăturii de chirpici, ele probabil făceau parte din structura peretelui estic. În fața a două dintre gropi (gropile 3 și 4) existau alte două gropi de stâlpi (gropile 1, 2) care aveau, posibil, rolul de a întări rezistența într-o porțiune ce pare a fi zona centrală a construcției. Este posibil însă ca stâlpii 1, 2, 3, 4 să marcheze o intrare, probabil cu un mic pridvor care era poziționat în zona centrală a laturii estice.

Complexul 6. Platformă de chirpici de mari dimensiuni ce a fost descoperită imediat sub stratul arabil, la adâncimea de 0,30 m, între m. 160 și 174. După ce a fost dezvelită, prin deschiderea unor casete la N și la S de zona cu chirpici din secțiunea magistrală, s-a observat că de fapt că fragmentele de chirpici ars se grupează în două concentrații apropiate. Grămadă vestică ce se concentra în zona m. 161-166 a fost notată sub indicativul de complexul 6/1, iar zona estică, cu concentrare de chirpic mai ales în dreptul m. 168-173, a fost definită ca fiind complexul 6/2. Deși nu au fost descoperite urmele unor elemente de structură care să ajute la reconstituirea planimetriei locuințelor, a fost considerat că cele două complexe (6/1 și 6/2), reprezintă rămasările a două locuințe. La ambele locuințe sa folosit pietrișul pentru podea.

Complexul 7. Platformă de chirpici ce a apărut la o adâncime de 0,40 m, între m. 141 și 144. Ea a apărut într-o stare mai compactă între m. 141 și 145, pe o lungime de 5,20 m (pe direcția N - S) și pe o lățime de 1,20 m. Cu siguranță chirpicul provine de la o locuință incendiată, căre s-a păstrat însă într-o stare foarte precară. Cu toate că nu pot fi reconstituite dimensiunile locuinței, după modul, cum sunt răspândite fragmentele ceramice se pare că locuința de la care provin avea o orientare N - S, la fel ca celelalte locuințe neolitice descoperite. Si aici sub dărămăturile de chirpic au fost descoperite urme ale stratului subțire de pietriș de râu, reprezentând un nivel de amenajare a locuinței. Inventarul ceramic este sărac cantitativ însă suficient pentru a permite o încadrare cultural-cronologică identică cu celorlalte locuințe neolitice.

Complexul 9. Groapă cu umplutura căfenie, conturată la nivelul stratului steril în zona m. 169-172. În umplutura ei au fost descoperite câteva fragmente ceramice neolitice mărunte.

Complexul 10. Groapă cilindrică ce s-a conturat sub platforma Cx. 5. Umplutura sa era formată dintr-o mare cantitate de chirpic ars, printre care apăreau mici fragmente ceramice și urme de la resturi vegetale arse.

Complexul 12. Platformă de chirpic identificată între m. 113 și 220, la adâncimea de 0,35-0,40 m. Dărămătura de chirpici avea o grosime de 0,10-0,20 m, fiind răspândită pe o suprafață de 8 x 8 m. Ea fost dezvelită doar, parțial, caseta deschisă nu a surprins marginea de N a locuinței. Ea avea o orientare N - S, la fel ca celelalte locuințe neolitice. Sub dărămăturile de chirpici au fost descoperite cinci gropi cu diametre de 15-25 cm. Dintre acestea, patru gropi (gropile 2-5) erau dispuse pe o linie, undeau în zona mediană a platformei, având probabil rol în susținerea acoperișului locuinței. Groapa

¹ Marta-Gindele-Astaloş-Kadas 2004, p. 191-195.

"1" este situată în marginea estică a platformei. Prin poziția ei în raport cu platforma, credem că ea a făcut parte din structura peretelui nordic.

Complexul 22. Groapă, ce s-a conturat în colțul sud-estic al casetei nordice deschisă pentru dezvelirea locuinței 12.

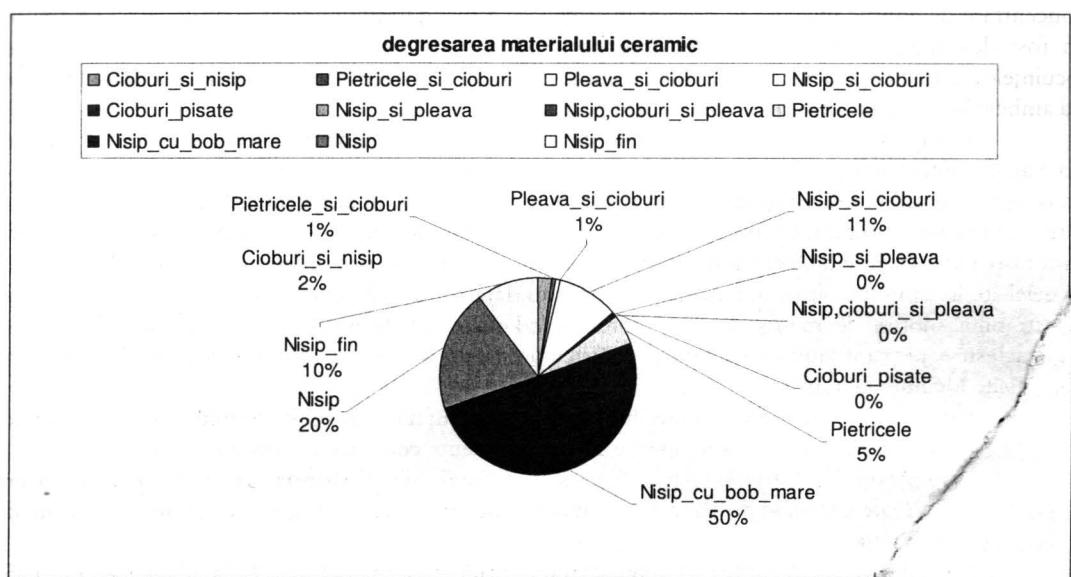
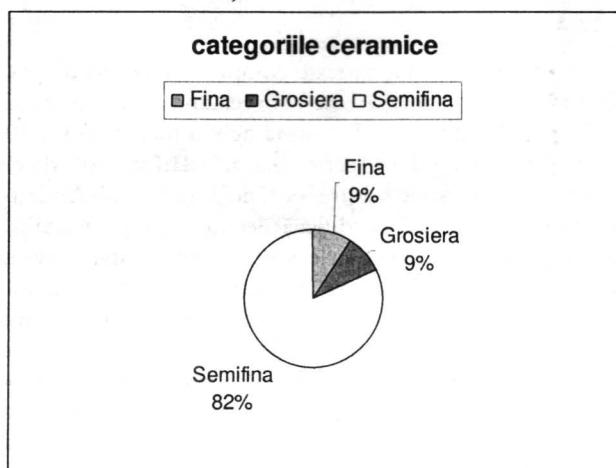
Complex 31. Groapă ovală, identificată la metrii 272-273. S-a conturat sub forma unei pete cenușii și se adâncea la -0,40 m de la conturare.

Complexul 32. Platformă de chirpici conturată în zona m. 295-301 la adâncimea de 0,30-0,35-m. Fragmentele de chirpici erau răspândite pe o suprafață de 8 x 6 m, modul în care erau grupate sugerând o orientare a locuinței pe direcția N - S, similar cu locuințele neolitice descrise anterior.

Materialul ceramic

Reprezentat pe categorii ceramice, materialul se prezintă astfel: dintr-un total de 515 înregistrari cele mai multe fragmente ceramice aparțin categoriei semifine – în proporție de 82% (421 de fragmente), ceramica fină este reprezentată prin 47 de fragmente (9%) iar ceramica ușuală 47 de fragmente (9%).

Degresarea. Privind pe ansamblu materialul de la Mediu Aurit, tehnica de degresare se prezintă astfel: 50% nisip cu bob mare, 20% nisip, 11% nisip și cioburi, 10% nisip fin, 5% pietricele, 2% cioburi și nisip, 1% pleavă și cioburi, 1% pietricele și cioburi și sub 1% reprezintă fragmente degresate cu nisip și pleavă; nisip, cioburi și pleavă; cioburi pisate.

Abordând materialul și pe categorii ceramice, după cum rezultă și din tabelul de mai jos, situația se prezintă astfel:

C. ușuală

36% nisip cu bob mare, 28% nisip și cioburi, 15% pietricele, 11% cioburi și nisip, 4% nisip fin, 2% nisip, 2% pleavă și cioburi, 2% pietricele și cioburi

C. Semifină

56% nisip cu bob mare, 22% nisip, 10% nisip și cioburi, 5% pietricele, 5% nisip fin, 2% cioburi și nisip.

C. Fină

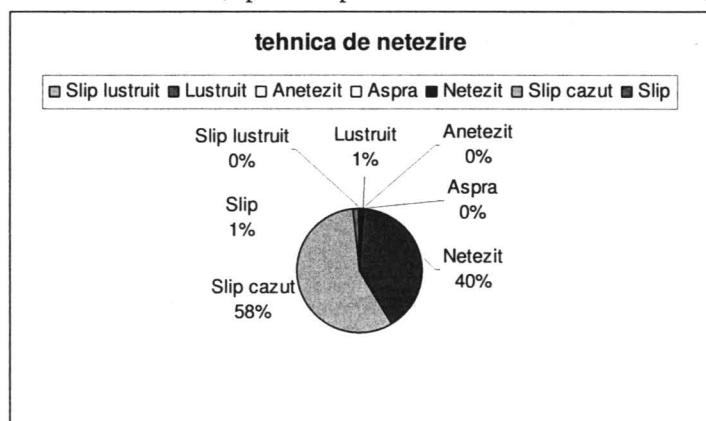
60% nisip fin, 21% nisip, 15% nisip cu bob mare, 2% nisip și cioburi, 2% pietricele.

Degresare	uzuală	semifina	fina	total
Cioburi și nisip	5	7	0	12
Pietricele și cioburi	1	2	0	3
Pleava și cioburi	1	2	0	3
Nisip și cioburi	13	40	1	54
Cioburi pisate	0	1	0	1
Nisip și pleava	0	1	0	1
Nisip, cioburi și pleava	0	1	0	1
Pietricele	7	19	1	27
Nisip cu bob mare	17	233	7	257
Nisip	1	91	10	102
Nisip fin	2	23	28	53

În general, formele de degresare pentru primele două categorii ceramice se prezintă unitar: predomină degresarea cu nisip cu bob mare, nisip și cioburi, putând fi observate diferențe la ceramica semifină unde, se observă o preferință, exprimată și prin procentaje mai ridicate, și pentru degresarea cu nisip. Pentru ceramica fină se observă o preferință pentru degresarea cu nisip fin, nisip, nisip cu bob mare.

Netezirea. În ce privește tehnica de netezire, privind pe ansamblu materialul ceramic, predomină aplicarea slipului (60%), de cele mai multe ori căzut, materialul ceramic netezit reprezentând 40%.

La o analiză a tabelului de mai jos, se poate observa pentru ceramica fină și semifină, o preferință în utilizarea slipului care, de cele mai multe ori a căzut sau se păstrează doar pe alocuri. Situația este ușor diferită la ceramica uzuală unde netezirea și slipul sunt utilizate în procente egale, respectiv 49% pentru fiecare tehnică de netezire.

Categorie ceramică	Slip lustruit	Lustruit	Anetezit	Aspra	Netezit	Slip cazut	Slip
uzuală	1	1	0	0	23	22	0
semifina	1	2	1	1	169	244	3
fina	0	0	0	0	13	30	4
total	2	3	1	1	205	296	7

C Fină

slip căzut 63%; netezit 28%, slip 9%.

C Uzuală

netezit 49%; slip căzut 47%, slip lustruit 2%; lustruit 2%.

C Semifină

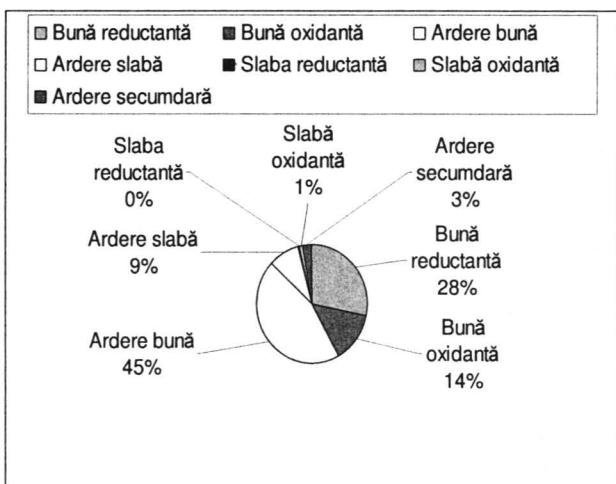
slip căzut 59%; netezit 40%; slip 1%.

Arderea este bună, predominant reductantă. Ceramica arsă oxidant este relativ puțină, doar 14%, aspectul de ceramică roșie-cărămizie și alte nuanțe fiind dat de slipul aplicat pe vas. Abordând problema pe categorii ceramice situația se prezintă astfel:

C Fină bună reductantă 49%; ardere bună 32%; bună oxidantă 17%; ardere slabă 2%

C Semifină ardere bună 47%, bună reductantă 26%; bună oxidantă 14%, ardere slabă 9%, ardere secundară 3%; slaba oxidantă 1%

C Uzuală ardere bună 46%, bună reductantă 28%; ardere slabă 15%, bună oxidantă 9%, ardere secundară 2%;

tehnica de ardere	Ceramica Fina	Ceramica Semifina	Ceramica Uzuală	Total
Bună reductantă	23	109	13	145
Bună oxidantă	8	58	4	70
Ardere bună	15	195	22	232
Ardere slabă	1	39	7	47
Slaba reductantă	0	2	0	2
Slabă oxidantă	0	5	0	5
Ardere secundară	0	12	1	13

Forme.

1. *Amforele* globulare, cu gât cilindric având pe linia diametrului maxim câte două torți dispuse orizontal și perforate vertical. Unele prezintă două tortișe poziționate pe gât, la îmbinarea acestuia cu corpul vasului. Acest tip de vase își găsesc originea în neoliticul mijlociu, în descoperirile de tip Pișcolt.
2. *Cupele cu picior*:
 - A. Cu picior înalt și cu buza dreaptă, cu aspect zvelt sau cu buza lobată cu proeminențe sub formă de creastă de cocoș și cu perforații mici.
 - B. Cu picior de înălțime mijlocie
 - C. Cu picior scund, aproape inelar
3. *Castroanele*, de categorie semifină sau uzuală
4. *Străchinile*, cu baza evazată sau dreaptă
5. *Paharele*, de mici dimensiuni, în general nedecorate
6. *Căni și vesti*, cu fundul bombat, cu proeminențe simple sau duble spre fund iar pe buza prezintă creste; sau cu profilul în S mare, cu analogii în mediile Iclod, Suplac, Salca.
7. *Oalele* de dimensiuni mici sau mijlocii, cu corpul bombat, ornamentate plastic; de mari dimensiuni

Ornamentele.

Ornamentele plastice reprezintă eșantionul preponderent ca formă de decorare: crestături simple pe buza vasului; crestături adânci, oblice pe buza îngroșată a vasului; proeminențe pe buza lobată a cupelor, însotite de una-două perforații sub buză; protome zoomorfe, butoni de diferite forme; proeminențe mici și mari; proeminențe-apucători în formă de talpă sau torți dreptunghiulare cu decor zoomorf (Pl. 5/3; 11/6; 15/5; 16/2) cu analogii la Oradea Salca² și Carei Cozard³.

² Luca 2001, fig. 9/5; 13/2; 13/10; 16/5; 22/11.

Nu există ornamente pictate însă materialul este preponderent cu slăp, de cele mai multe ori căzut și odată cu el și eventualele urme de pictură. Numărul fragmentelor incizate este relativ mic, cu analogii în descoperirile de la Suplac, unde apar materiale ceramice incizate, de tradiție vinciană, cum ar fi vasele patratulare cu ornament incizat, precum și în descoperirile de la Giurtelecu Șimleului⁴, Halmeu–Vamă (material inedit) și care, după cum relevă S. A. Luca, reprezintă contacte culturale cu comunitățile turdașene⁵.

Cele mai importante așezări pentru acest nivel cronologic sunt cele de la Zăuan–Dâmbul Spânzuraților, Suplac–Corău, Oradea–Salca, Giurtelecu Șimleului, Carei–Cozard, Dumbrava–Medieșul Aurit, Halmeu–Vamă, și care au bune analogii în așezarea de la Berettyóújfalu–Herpály.

În spațiul dintre Crișul Repede și Someș, în nordul Bihorului și în zonele învecinate din Ungaria, spre vest, nord-est și est este răspândită cultura Herpály, civilizație ce face parte dintr-un complex mai larg al neoliticului târziu, numit Tisa–Herpály–Csószhalom, pentru România, astfel de descoperiri fiind definite sub numele de Tisa II–Herpály⁶, și în care se încadrează și descoperirile de la Medieșu Aurit–Togul lui Schweitzer. Materialele descoperite la Carei–Cozard sunt încadrate de către autor în cele de tip Dumbrava–Suplac–Salca II–Seleus, cu legături și interferențe cu Gorza, Herpály, Csószhalom și Tisa⁷ fiind vorba despre același fenomen cultural.

Bibliografie

- Băcăuț 2001: Sanda Băcăuț Crișan, *Complexe neolitice cu ceramică pictată din județul Sălaj*. In: AMP, IV, *Studia arheologica et historica Nicolae Gudea Dicata*, Zalău, 2001, p. 49–67.
- Dumitrașcu–Luca 1991: S. Dumitrașcu – S. A. Luca, *Contribuții la cunoașterea neoliticului din nord-vestul României (I). Așezarea de la Dumbrava–Medieșul Aurit*, In: Crisia, 21, 1991, p. 289–295.
- Iercoșan 1997: N. Iercoșan, *Descoperiri arheologice în așezarea târzie de la Carei - Cozard, Groapa nr. 2*. In: StComSM, XIV, 1997, 23 – 58.
- Kalicz–Raczky 1984: N. Kalicz – P. Raczky, *Preliminary report of the 1977–1982 excavations at the Neolithic and Bronze Age tell settlement of Berettyóújfalu - Herpály. Part I. Neolithic*. In: ActaArchHung, 36, 85–136.
- Kalicz–Raczky 1987: N. Kalicz – P. Raczky, *Berettyóújfalu - Herpály, A settlement of the Herpály culture*. In: The Late Neolithic of the Tisza Region, Budapest-Szolnok, 105–125.
- Kalicz–Raczky 1987a: N. Kalicz – P. Raczky, *A Survey of recent archaeological research*. In: The Late Neolithic of the Tisza Region, Budapest-Szolnok, 17–30.
- Luca 2001: S. A. Luca, *Cercetări arheologice la Oradea Salca și câteva probleme legate de cultura Salca–Herpály*. In: Apulum, XXXVIII/1, 2001, p. 27–85.
- Marta–Gindele–Astaloș–Kadas 2004: L. Marta – R. Gindele – C. Astaloș – Z. Kadas, *Medieșu Aurit, jud. Satu Mare, Punct Conducta de Gaz*. In: CCAR, 2003, p. 191–195, București, 2004.

The Neolithic settlement from Medieșu Aurit – Togul lui Schweizer (Abstract)

The archaeological research at the site was undertaken within the framework of the Transgaz project rescue excavations between Medieșul Aurit and Potău villages. In this area, the pipeline cuts 150–250 m of the middle terrace of Someș river, in the Togul lui Schweizer point.

The plastic ornaments of pottery are: simple notches on the pottery rim, deep notches on the increased rim of the pottery; bulging on the rim of the cups, with one or two perforations under the rim; small or big bulging, etc (Pl. 5/3; 11/6; 15/5; 16/2), all of these having analogies at Oradea Salca and Carei Cozard.

Since the slipp on the pottery is very poorly preserved, there is no painted decoration visible. Shards with incised ornamentation are not very numerous. Nevertheless, they are of great importance, reflecting some influence of vincian tradition. Examples of similar incised pottery are known also from Giurtelecu Șimleului and Halmeu–Vamă. According to S.A. Luca, they indicate cultural connection with communities of Turdaș group. The most important settlements at this chronological level are those from: Zăuan–Dâmbul Spânzuraților, Suplac–Corău, Oradea–Salca, Giurtelecu Șimleului, Carei–Cozard, Dumbrava–Medieșul Aurit, Halmeu–Vamă. All of them find good analogy in the settlement from Berettyóújfalu–Herpály.

³ Iercoșan 1997, Pl. 4/8; 6/8; 7/3-4; 16/3.

⁴ Băcăuț 2001, p. 52, Pl. XI, p. 65.

⁵ Luca 2001, p. 43.

⁶ Lazarovici–Lako, 1981, p. 34.

⁷ Iercoșan 1997, p.29-30.

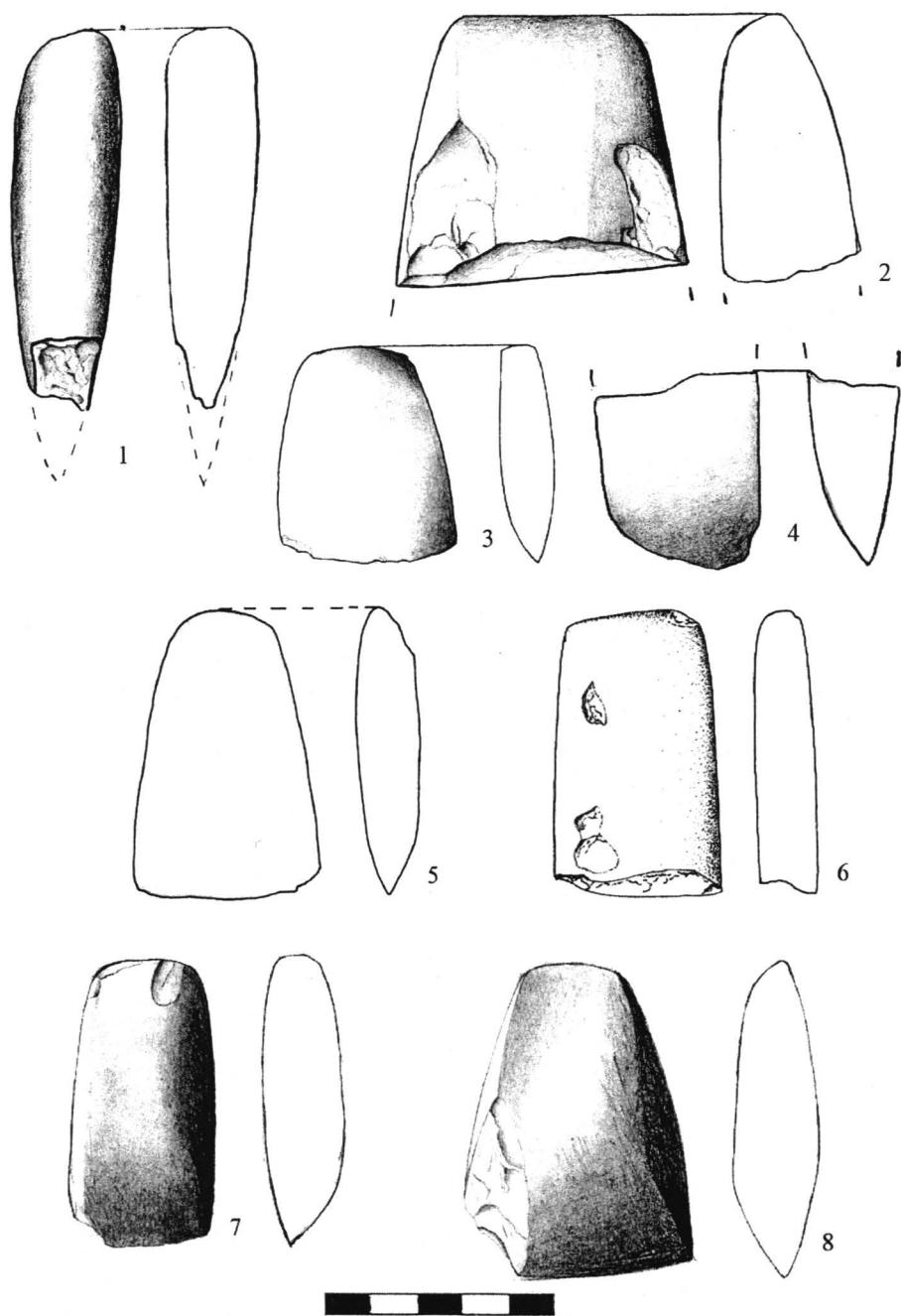

Fig. 1; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; 6 - C 5;
1-2, 4-5 - C 6; 3, 7, 8 - C 28

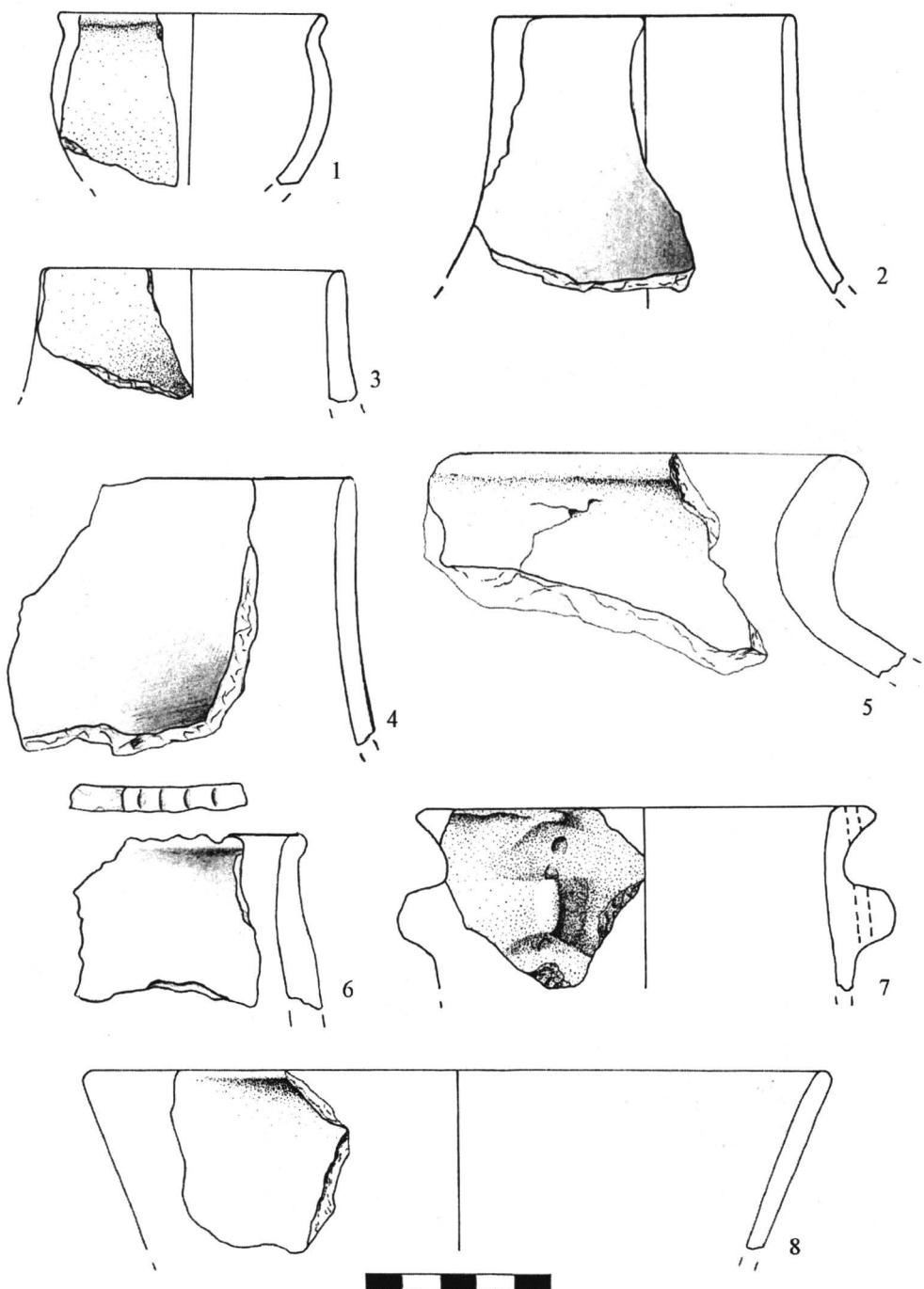

Fig. 2; Medieșu Aurit–Togul lui Schweitzer; Complex 5

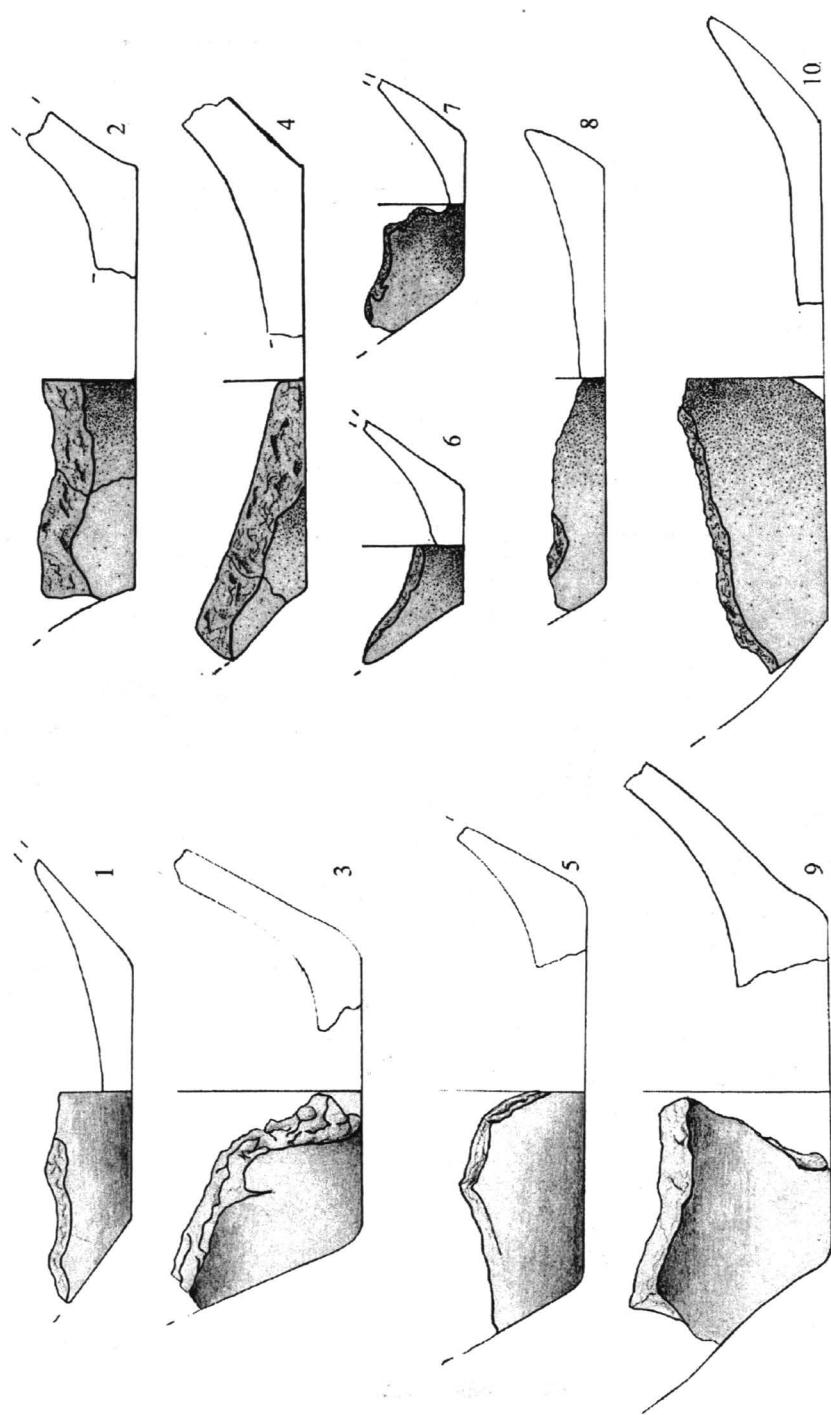

Fig. 3; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer, Complex 5

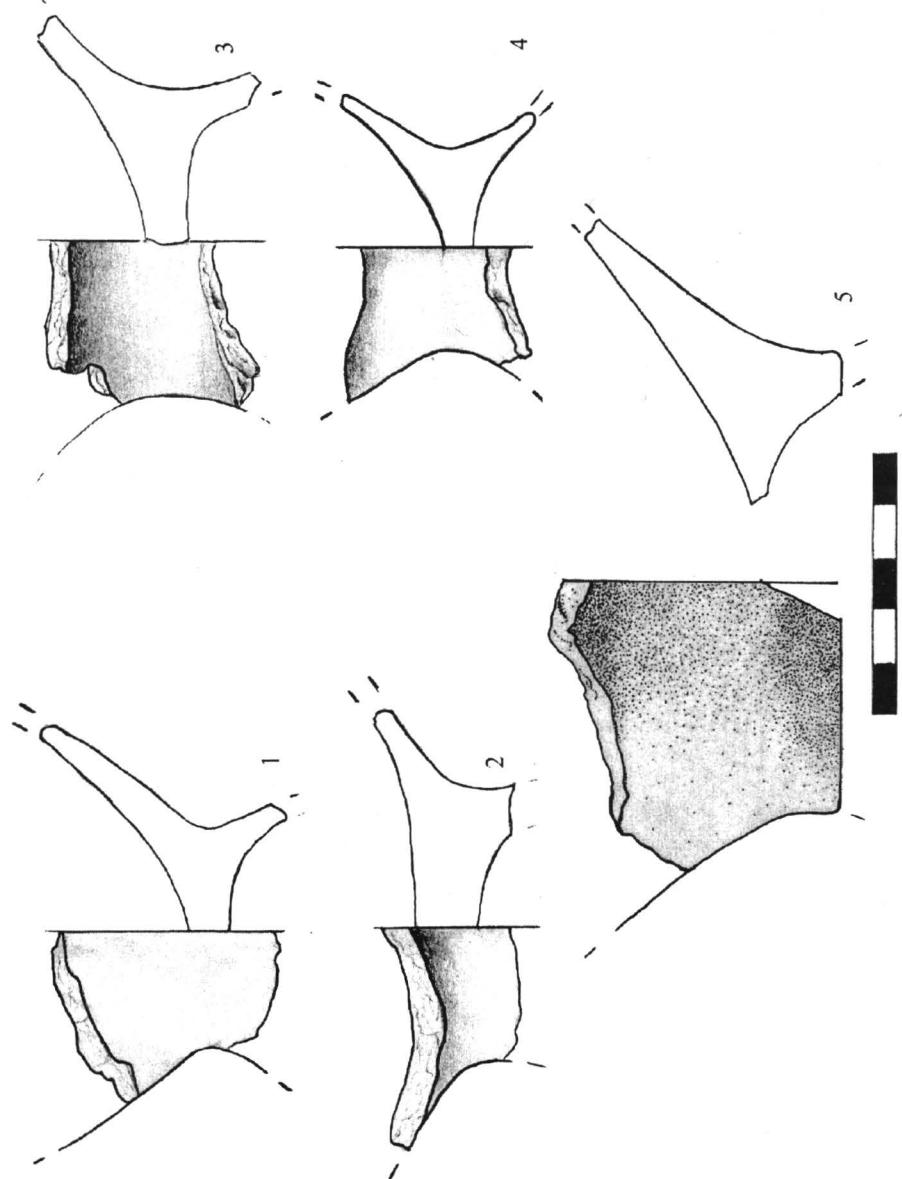

Fig. 4; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 5

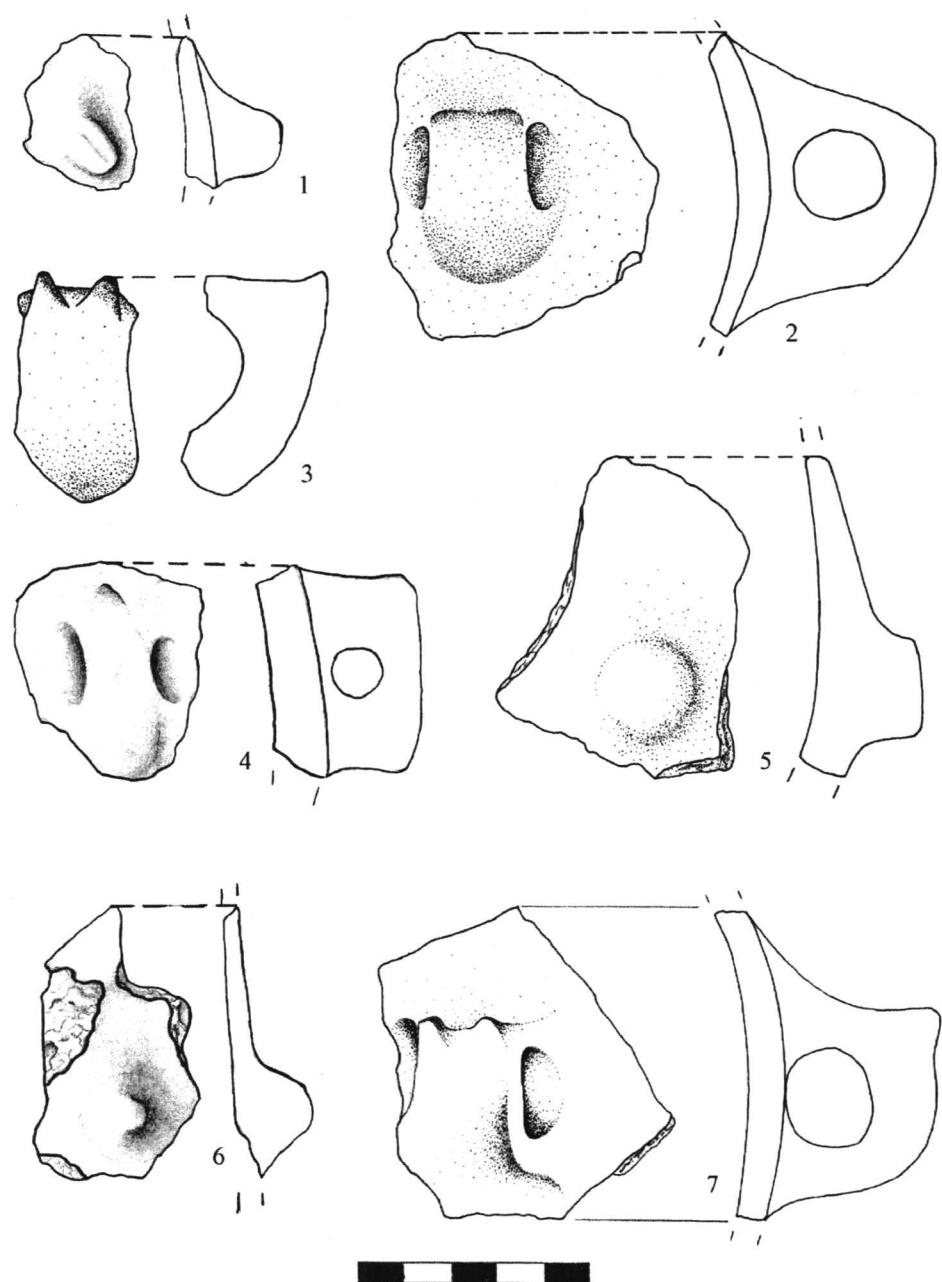

Fig. 5; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 5

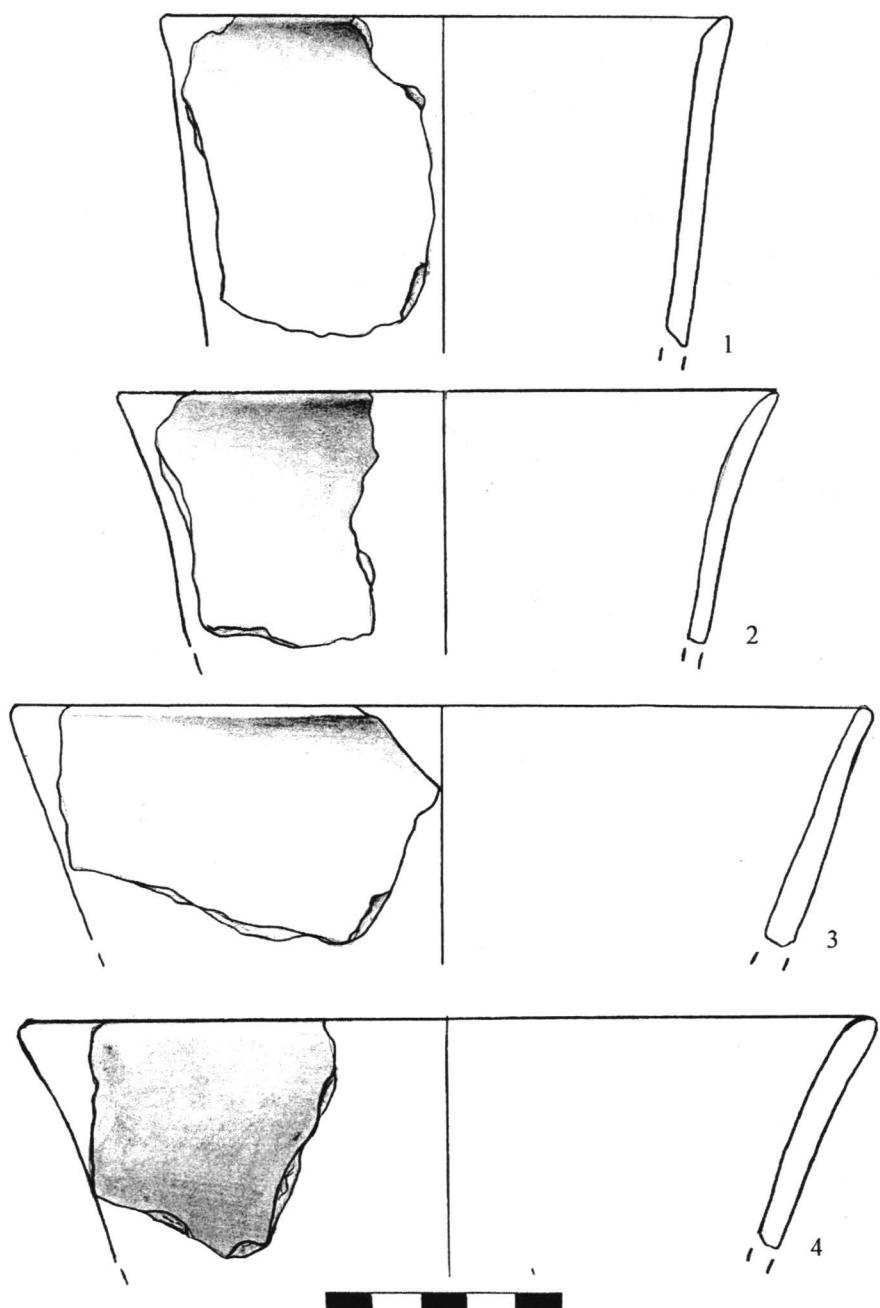

Fig. 6; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 6

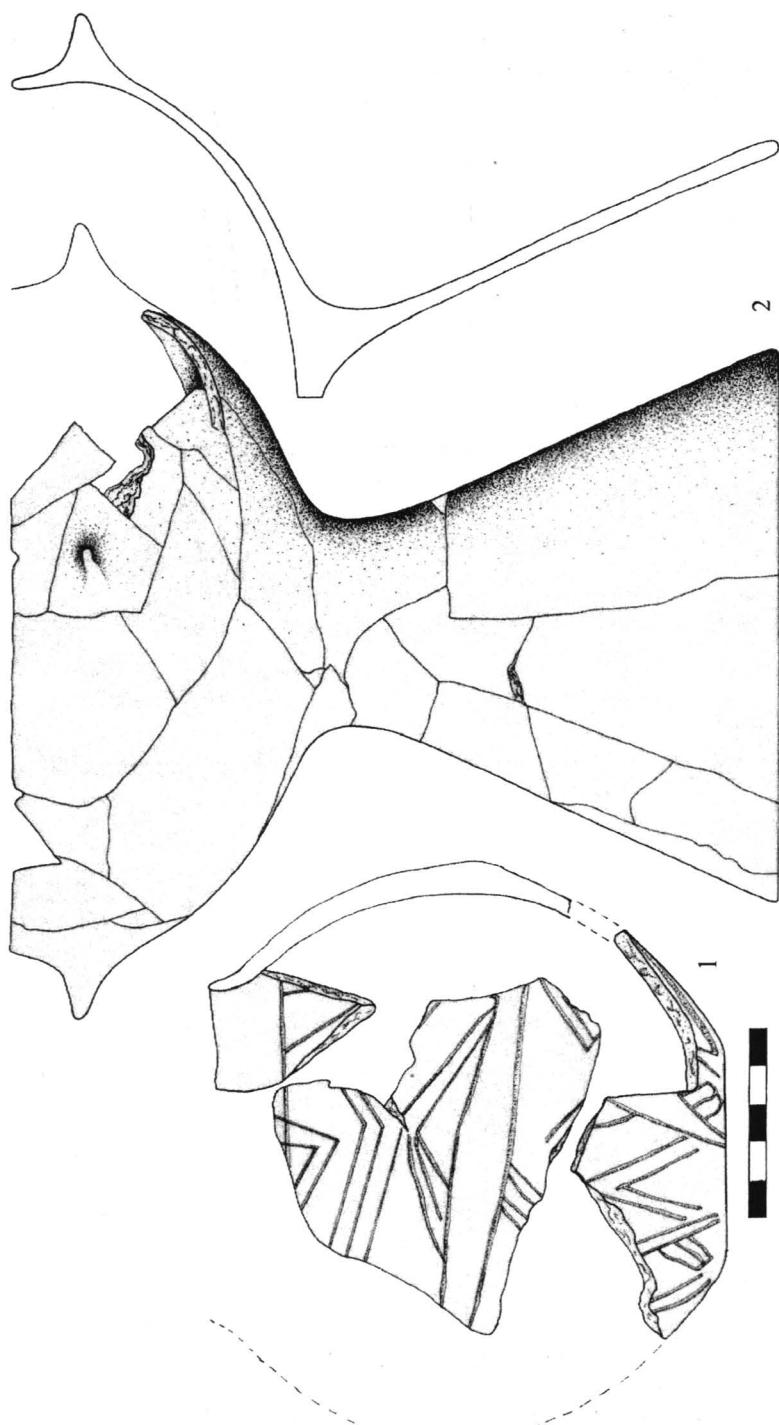

Fig. 7; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 6

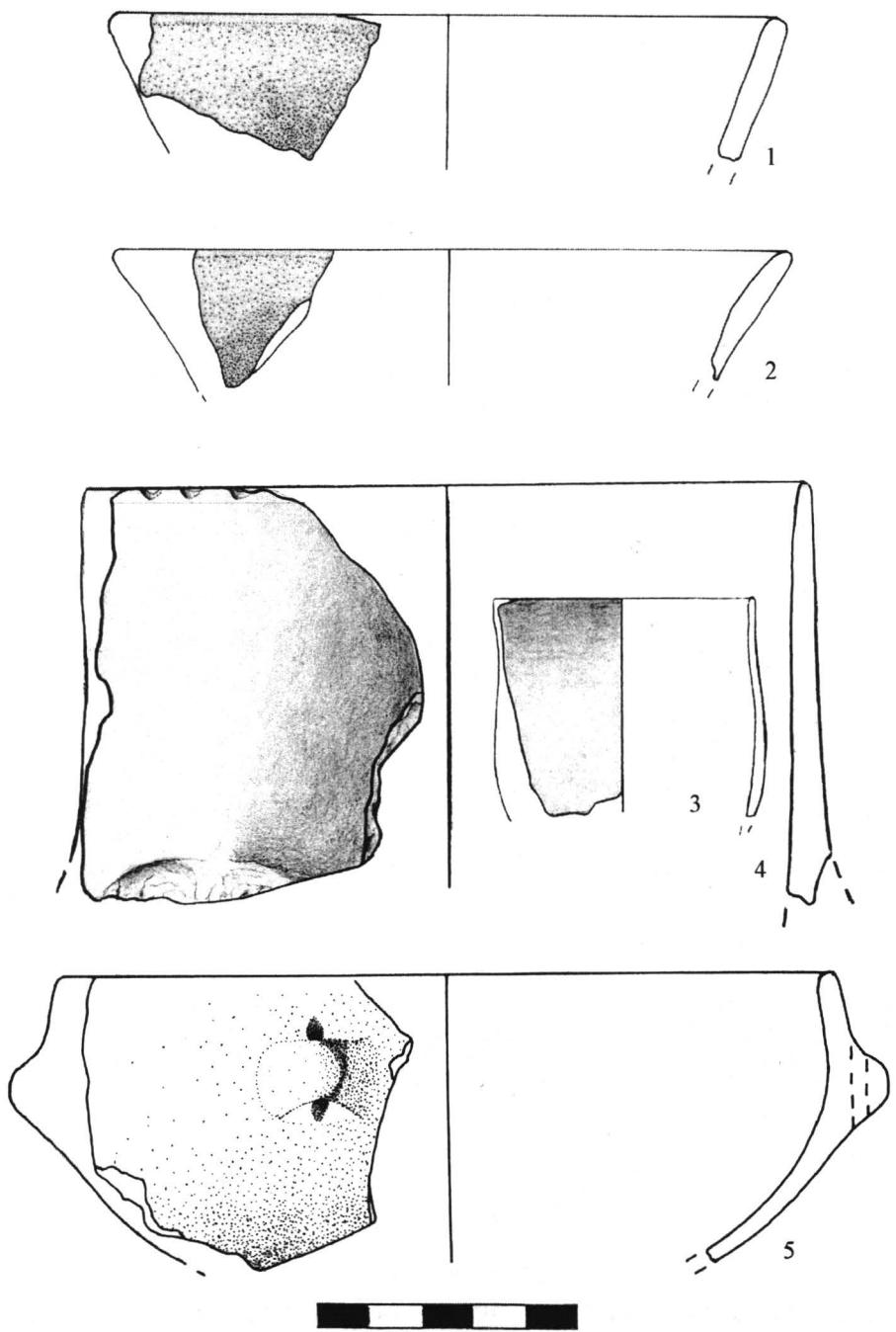

Fig. 8; *Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer*, Complex 6

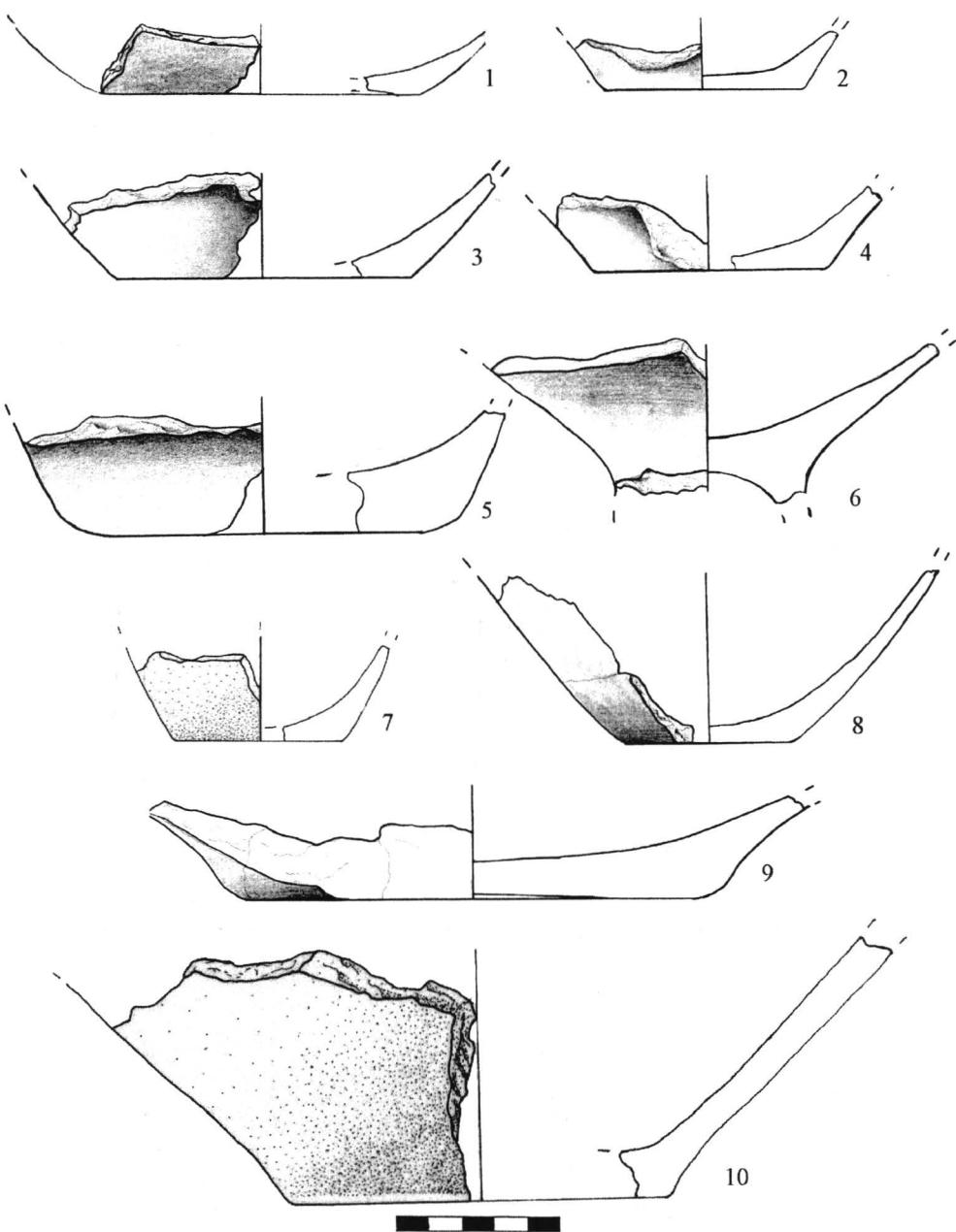

Fig. 9; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 6

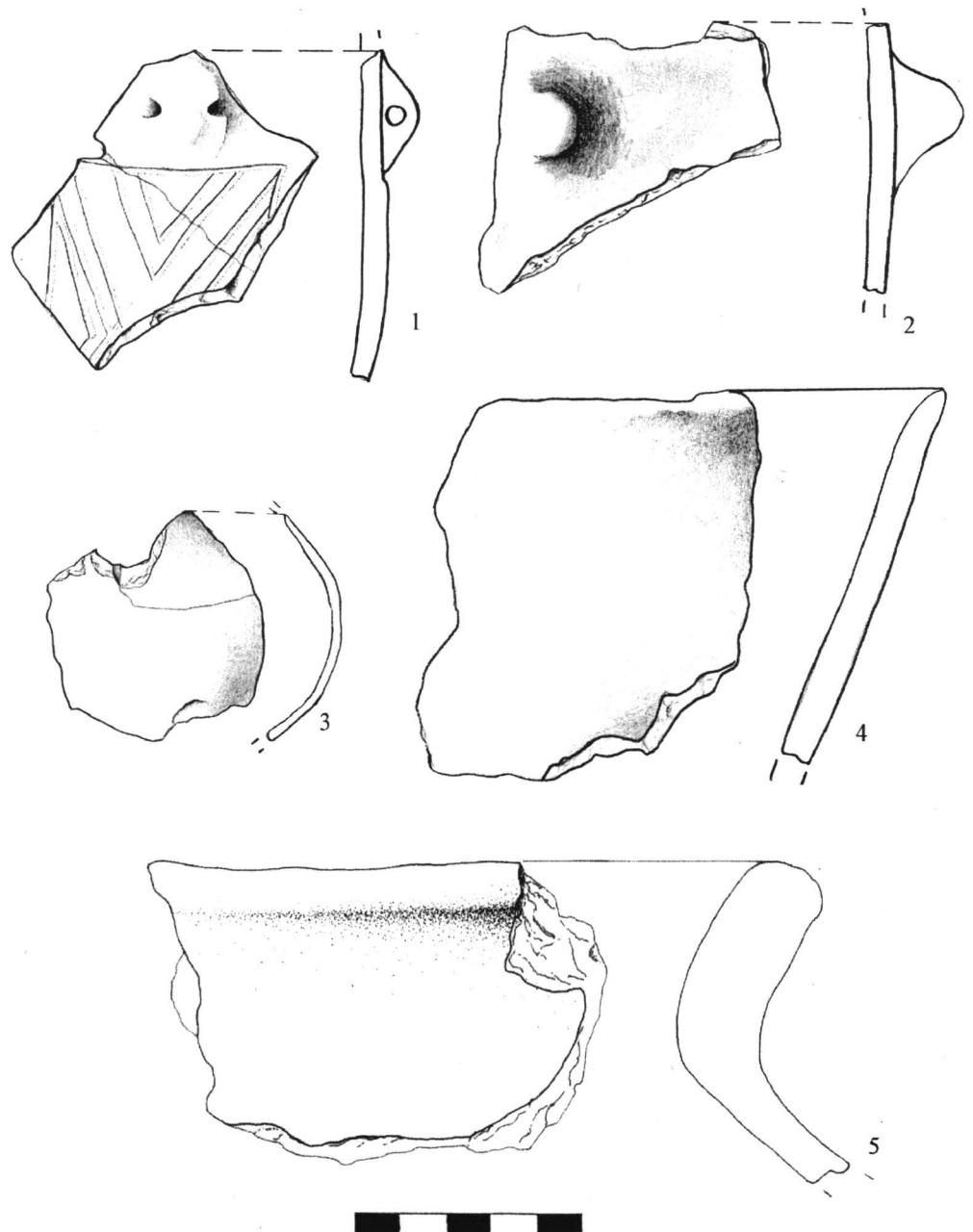

Fig. 10; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 6

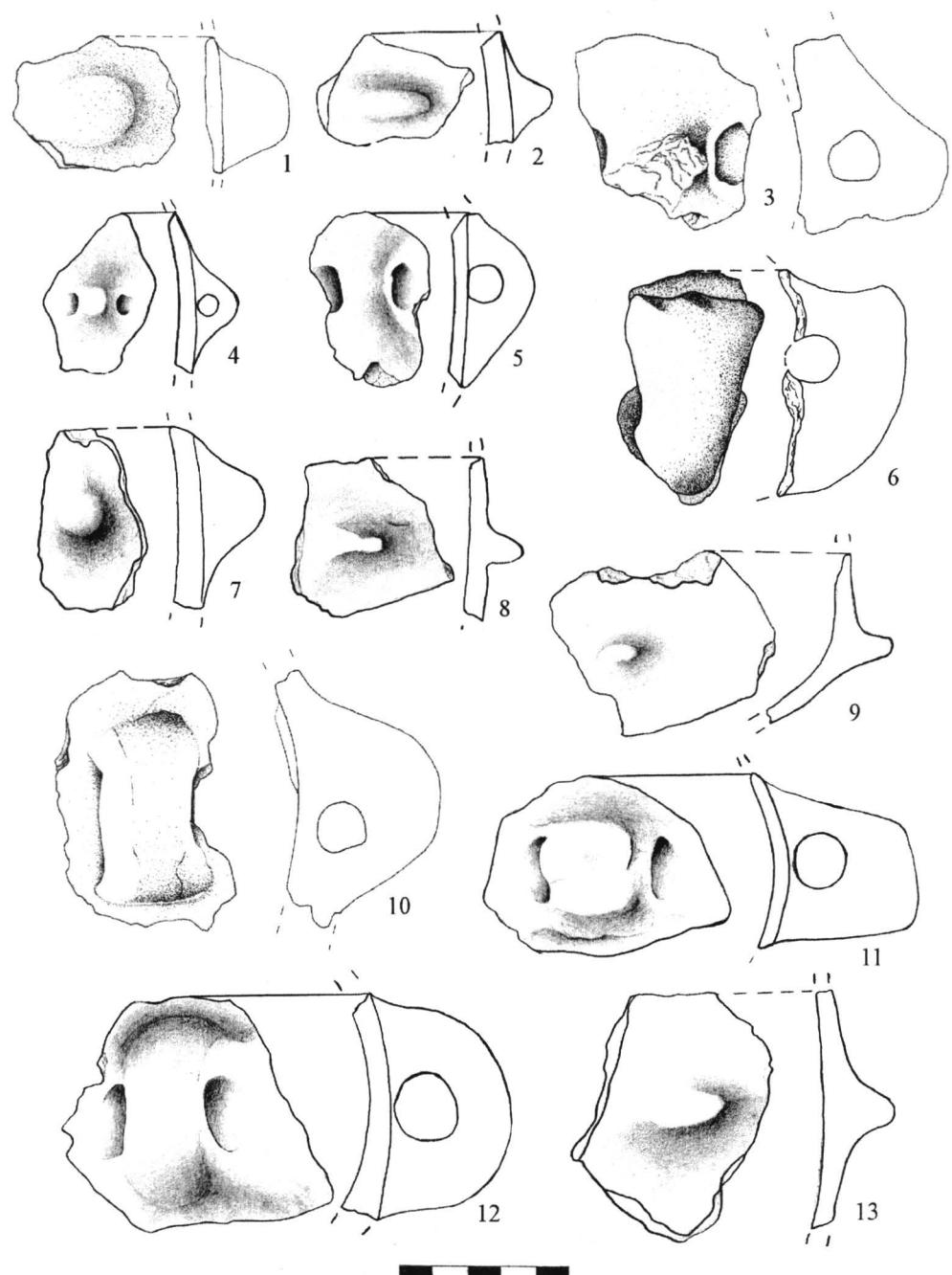

Fig. 11; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 6

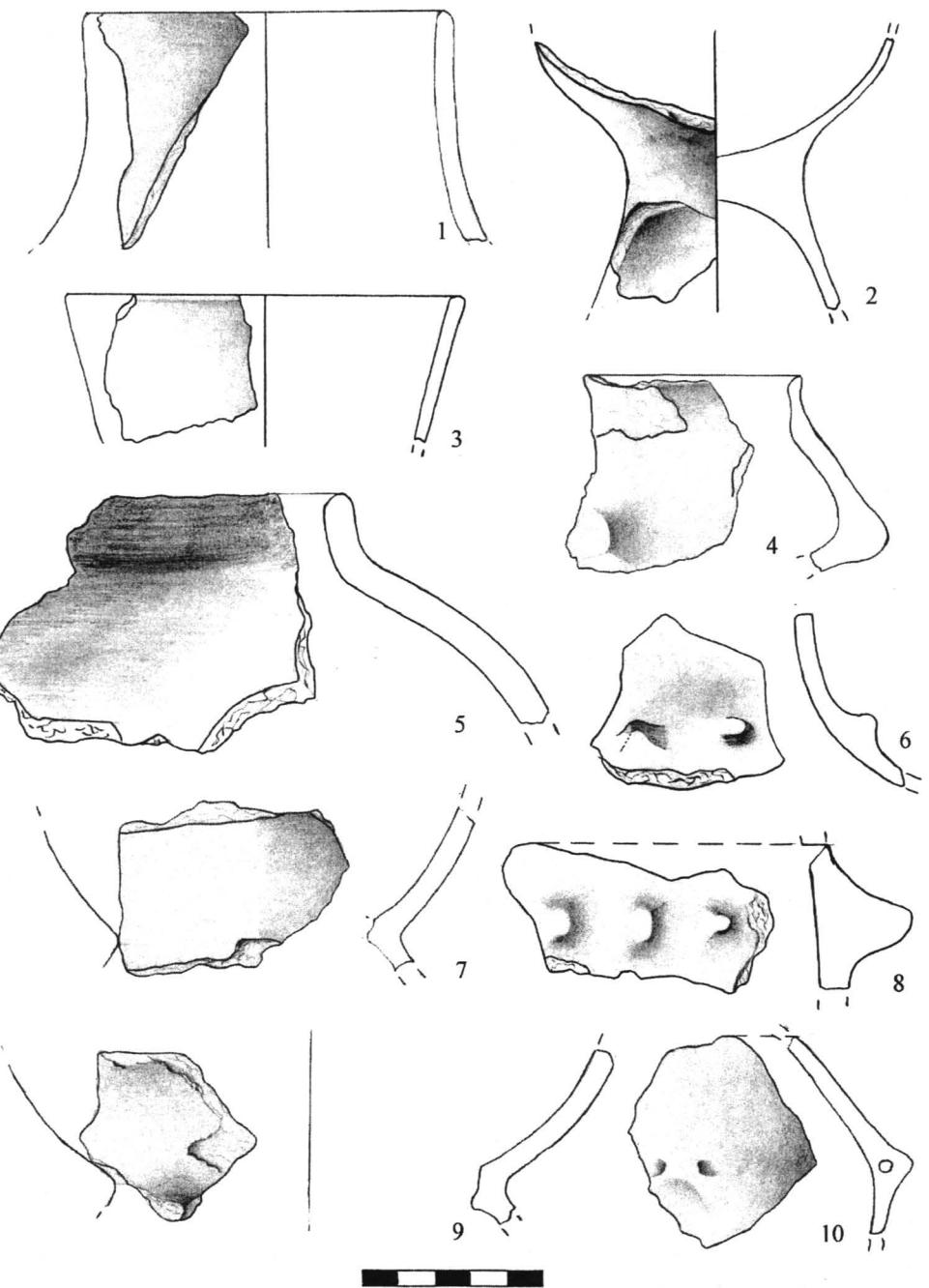

Fig. 12; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 7

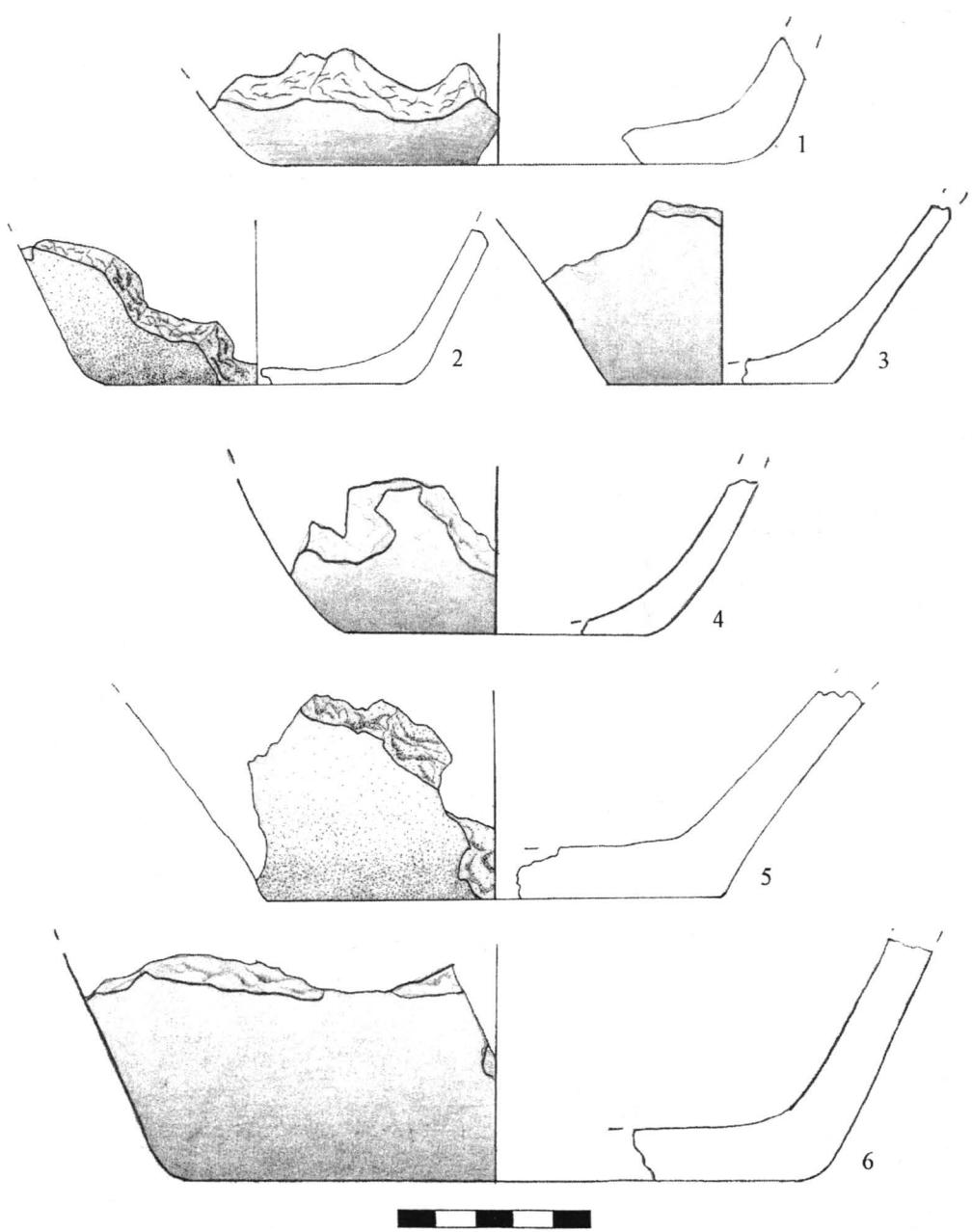

Fig. 13; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 7

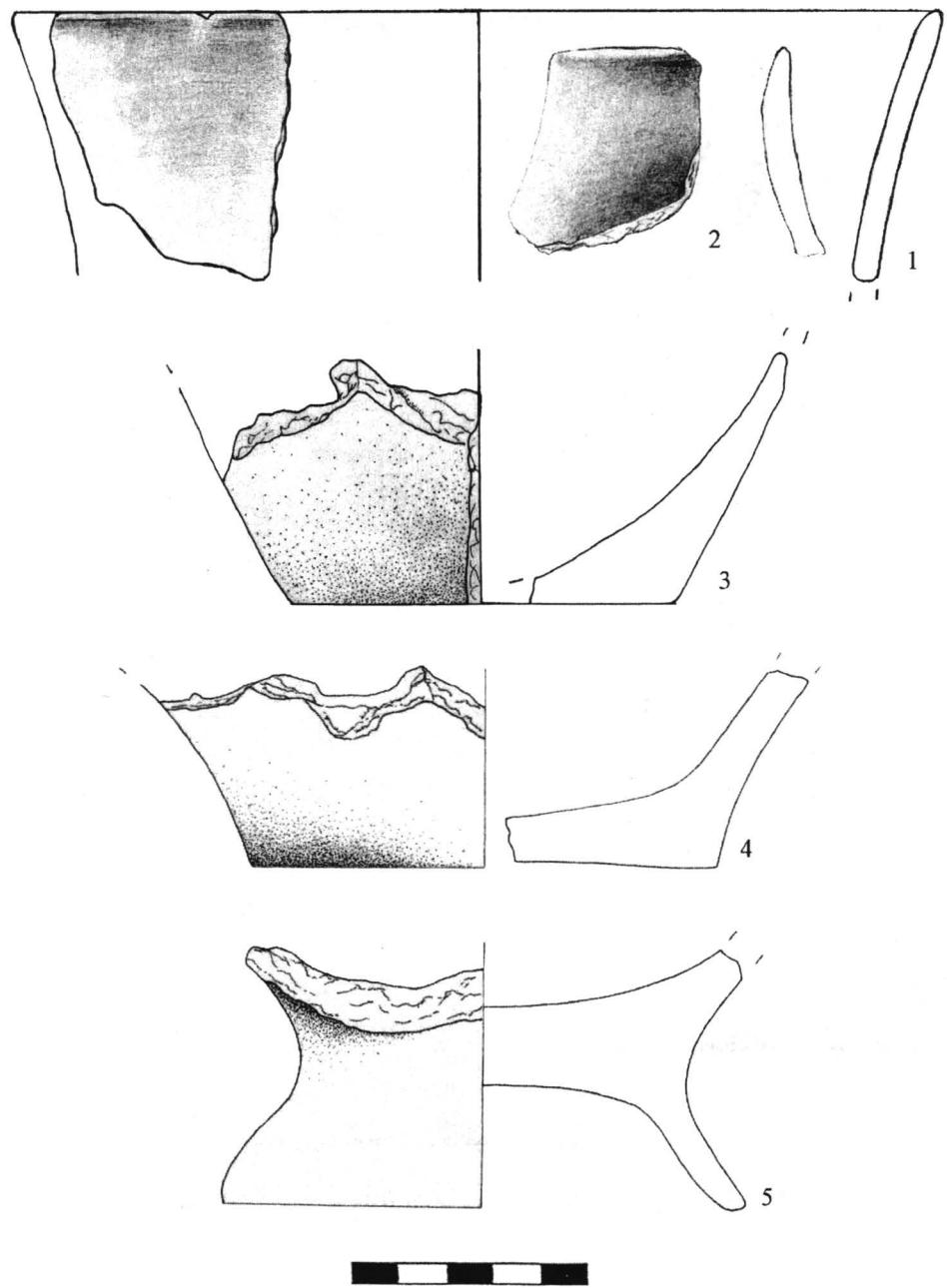

Fig. 14; Medieșu Aurit–Togul lui Schweitzer; Complex 28

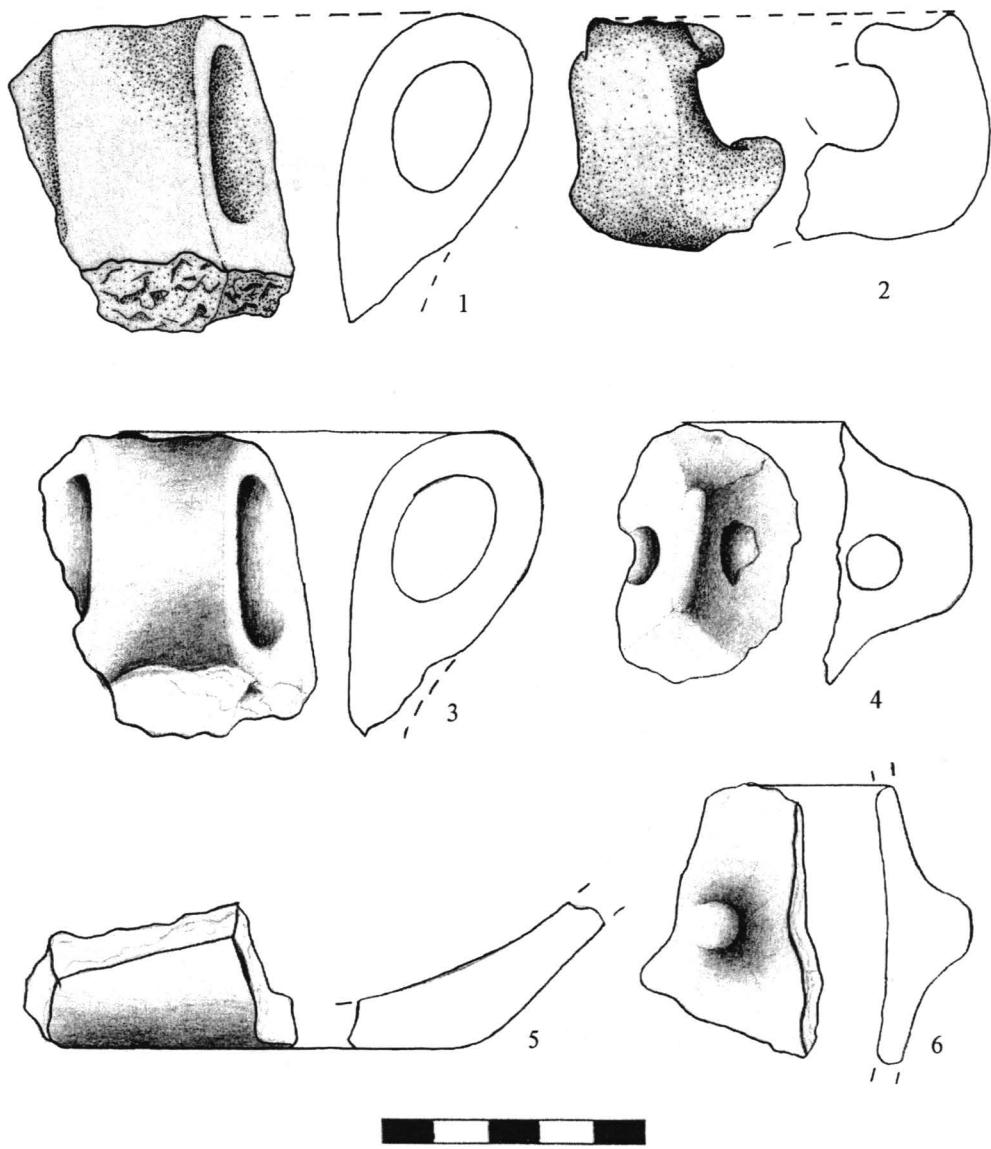
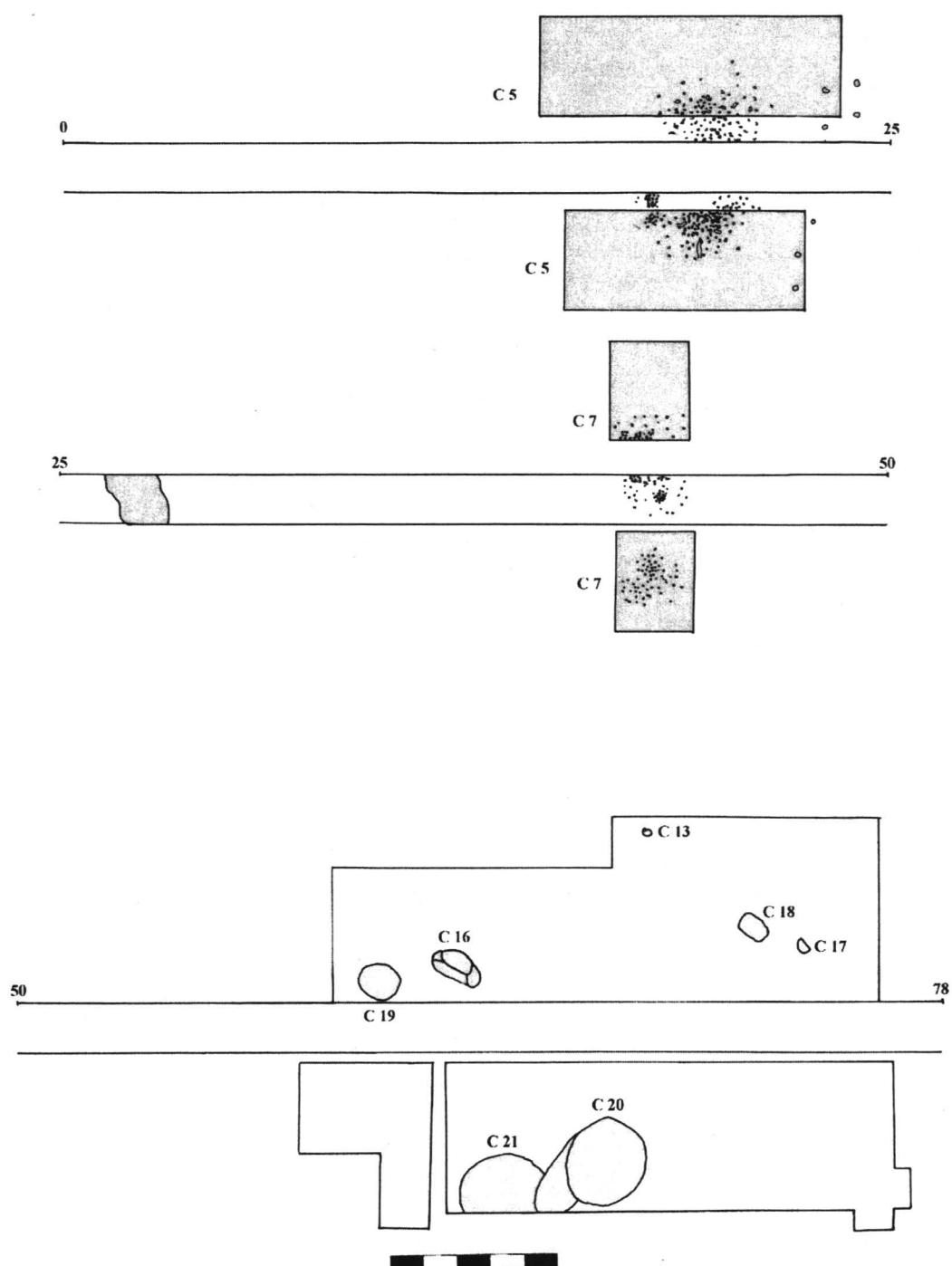
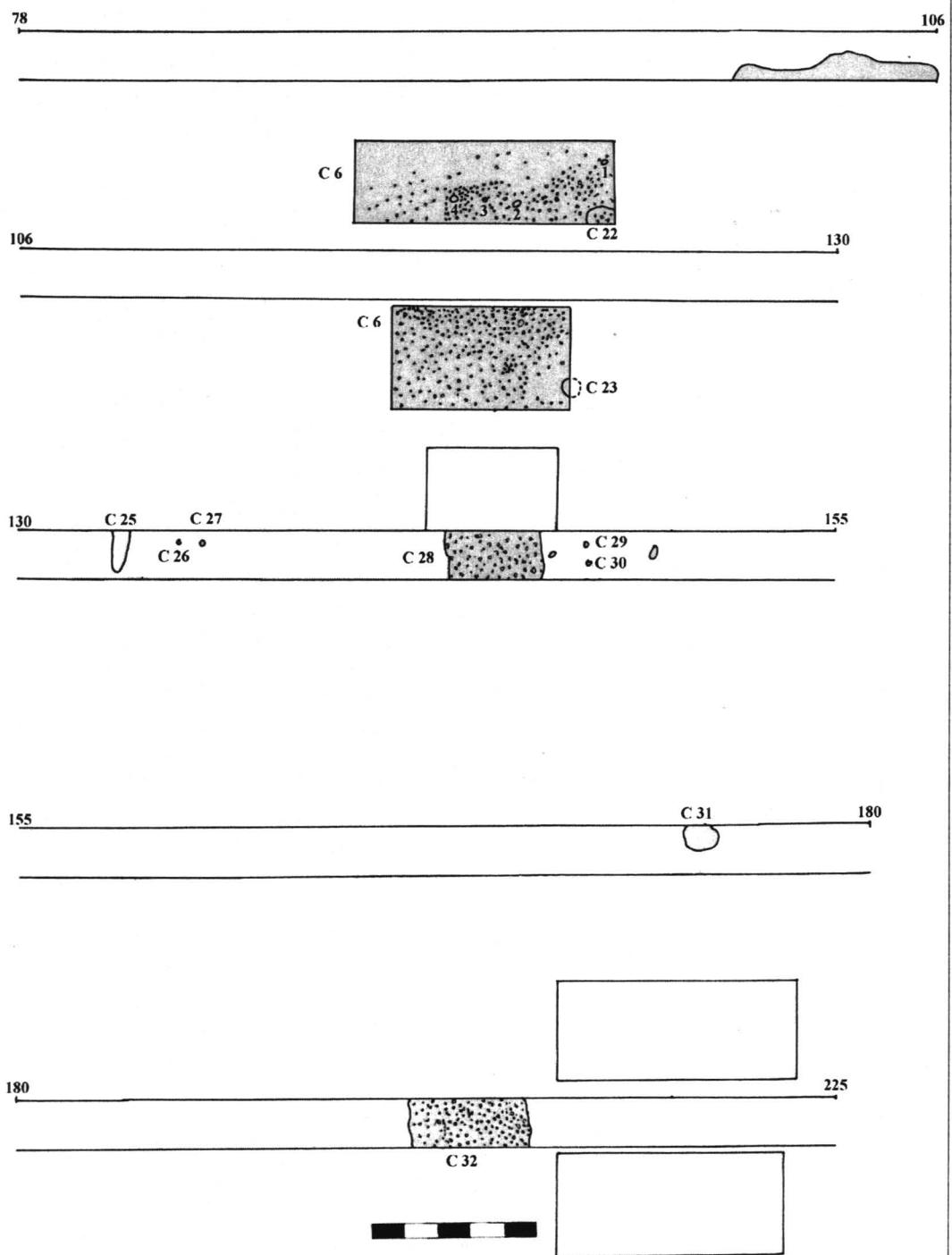

Fig. 16; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Complex 28

Pl. 1; Medieșu Aurit–Togul lui Schweitzer; Plan general de sapatura

Pl. 2; Medieșu Aurit-Togul lui Schweitzer; Plan general de sapatura